

СИСТЕМОУТВОРЮЮЧІ ФАКТОРИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АКЦІОНЕРНОЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

SYSTEMICALLY IMPORTANT FACTORS OF FUNCTIONING OF THE ENTERPRISES OF A STOCK-HOLDER FORM OF MANAGEMENT

У статті вдосконалено науково-методологічний підхід, що розкриває сутність акціонерної форми господарювання через визначення спрямованості системоутворюючих факторів її функціонування: акціонерна форма господарювання як особлива форма господарських взаємозв'язків, а акціонерні промислові підприємства – конкретні елементи її прояву. Висновок про історико-економічну зумовленість різних моделей корпоративного управління підкреслює їх системоутворюючий характер і дає змогу розглядати всі розходження тільки як форму реалізації наявності фіктивного капіталу через акції, які, виступаючи носіями права власності, визначають усю специфічність акціонерної форми господарювання.

Ключові слова: промислові підприємства, акціонерна форма господарювання, системоутворюючі фактори, корпоративне управління, моделі, фіктивний капітал.

В статье раскрыты направления совершенствования научно-методологического подхода в аспекте дальнейшего развития акционерной формы хозяйствования через исследование направленности системообразующих факторов ее функционирования. Акционерная форма хозяйствования рассматривается как специфическая форма хозяйственных взаимосвязей, имеющая разветвленную систему взаимодействия в рамках предприятий промышленного про-

изводства и требующая глубокого всестороннего теоретико-методологического подхода к анализу и оценке как внутренних, так и внешних системообразующих факторов ее существования, в основе которого лежит движение фиктивного капитала, создающее особую систему корпоративного управления, базирующуюся на различных моделях акционирования.

Ключевые слова: промышленные предприятия, акционерная форма хозяйствования, системообразующие факторы, корпоративное управление, модели, фиктивный капитал.

The aim of the article is to improve the scientific and methodological approach to the further development of the joint-stock form of management in the field of domestic industrial production. The public nature of the industrial enterprises of stock-holder form of management has objectively led to the need to determine the direction of the systemically important factors of their functioning. In this regard, the content of the matter reveals in the process of corporatization as a special form of economic relationships, the entities of the stock-holder form of management (society) acting accordingly to the specific form of its manifestation.

Key words: industrial enterprises, stock-holder form of management, systemically important factors, corporate management, models, fictitious capital.

УДК 334.722.8:330.837

Бєлікова О.Ю.

д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки,
обліку та фінансів
Макіївський економіко-гуманітарний
інститут

Постановка проблеми. Процеси трансформації у вітчизняній економіці сприяють розвитку ринкового механізму, у рамках якого функціонують підприємства акціонерної форми господарювання. Ефективна діяльність останніх залежить від знаходження компромісу між особистими інтересами акціонерів і самого суб'єкта господарювання, який у процесі функціонування утворює складну структурну систему зі своєю ієрархією, що формує поняття «виробничі відносини» у тій фрагментарній формі, яка дає змогу досліджувати феномен акціонування. Негативна динаміка кількості акціонерних товариств в Україні (2008 р. – 31 993, 2009 р. – 31 100, 2010 р. – 30 169, 2011 р. – 28 748, 2012 р. – 26 568, 2013 р. – 25 531, 2014 р. – 24 813) тільки підкреслює складність функціонування даної форми господарювання. Незважаючи на очевидність трансформаційних процесів, які відбуваються в Україні, пошук компромісу інтересів акціонерів ускладнений через нестабільність сучасного етапу розвитку економічних та політичних відносин, що виражається в порушенні дії фінансового механізму, важелі та методи якого дають змогу господарюючим суб'єктам нарощувати фінансові потоки, які є особливо різноманітними в межах підприємств акціонерної форми

господарювання. Отже, функціонування в системі об'єктивно зумовлює необхідність аналізу системоутворюючих факторів, які породжують причинно-наслідковий зв'язок, що визначає механізм утворення й існування самої системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти системи акціонування перебувають у центрі уваги багатьох дослідників. Значний внесок у вирішення теоретико-методологічних проблем акціонування, а також закономірностей розвитку акціонерної форми господарювання зробили зарубіжні вчені: І. Ансофф, А. Асаул, М. Дженсен, П. Друкер, Р. Капелюшніков [1], Л. Страхова [2–4]. Таким багатофакторним питанням, як акціонер-власник, трансакції в ринковому механізмі, корпоративне управління, присвячено роботи вітчизняних учених: О. Булеєва, В. Беленцова, С. Ілляшенка, П. Перерві, Л. Тараш [5].

Високо оцінюючи науковий внесок зазначених учених, необхідно відзначити, що проблема вдосконалення системи акціонування в умовах активізації трансформаційного процесу економіки України потребує подальшого дослідження. Низький рівень модернізації та своєрідність вітчизняного інтеграційного процесу виступають гальмуючими факторами розвитку вітчизняного промислового

виробництва, значна частина якого представлена суб'єктами акціонерної форми господарювання.

Постановка завдання. Основною метою статті є розкриття значущості системоутворюючих факторів функціонування акціонерної форми господарювання у сфері вітчизняного промислового виробництва в умовах подальшого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суспільний характер об'єкта дослідження (промислові підприємства акціонерної форми господарювання) визначає і спрямованість системоутворюючих факторів. Ще П. Анохін висунув ідею про те, що для функціональної системи «решаючим і єдиним фактором являється результат, котрий, будучи недостаточним, активно впливає на отбор именно тех степеней свободы из компонентов системы, которые при их интегрировании определяют в дальнейшем получение полноценного результата» [6, с. 74]. А. Авер'янов розглядає «результат» як системоутворюючий фактор тільки в процесі розвитку системи, а не в процесі фактичного її утворення і тільки в разі функціональних систем, однак разом із тим не можна заперечувати значення результату як системоутворюючого фактора для систем неорганічної природи [7]. Мета і ідея, на думку вченого, також можуть виступати системоутворюючими факторами. Становить інтерес підхід до визначення системоутворюючих факторів, згідно з яким В. Амбарцумян запропонував поняття «регулярних» й «іррегулярних сил» і, як зазначає Т. Агекян, розподіл впливів на регулярні та іррегулярні, викликані загальним закономірним характером умов умовами, що випадково утворюються дуже близько від розглянутого тіла, суб'єкта, є універсальним [8]. Найбільш широко застосовується класифікація системоутворюючих факторів на зовнішні та внутрішні.

Важливість дослідження системоутворюючих факторів підкреслює П. Анохін: «Обязательным положением для всех видов и направлений системного подхода является поиск и формулировка системообразующего фактора» [6, с. 59], а також А. Авер'янов, який констатує, що системоутворюючими факторами є всі явища, сили, речі, зв'язки та відносини, які приводять до створення системи [7].

Таким чином, підприємства акціонерної форми господарювання – це підсистема економічної системи. Остання містить усе різноманіття взаємопов'язаних і взаємообумовлених елементів, що реалізують загальне призначення. Очевидно, що елементи виступають структурними одиницями системи.

У рамках економічної системи підприємства (у тому числі й акціонерні) виступають структурними елементами, оскільки «элемент системы суть минимальная единица в составе данного целого, выполняющая в нем определенную функцию»

[9, с. 179]. Водночас самі акціонерні підприємства можна розглядати як систему, що структурно виступає як елемент більш складної економічної системи.

Отже, зважаючи на сутність зовнішніх системоутворюючих факторів (фактори середовища, що сприяють виникненню і розвитку системи, але є далекими для її елементів), варто мати на увазі, що ці фактори, будучи випадковими і зовнішніми стосовно одиначної системи, можуть бути внутрішніми та необхідними в масштабі тієї системи, в яку розглянута входить як частина або як елемент [7]. Тобто, з одного боку, економічне середовище існування – явний зовнішній системоутворюючий фактор для будь-якого підприємства, коли ми розглядаємо останнє як окрему систему відносин, а з іншого – якщо визначати підприємство як елемент економічної системи, то економічне середовище є обов'язковим фактором існування і розвитку, який найчастіше визначає необхідність до об'єднання, а отже, виступає внутрішнім системоутворюючим фактором.

Очевидними зовнішніми системоутворюючими факторами будь-якої системи виступають простір і час. Функціонування будь-якого підприємства завжди перебуває під потужним впливом часового фактора, тим більше коли йдеться про одержання результату (у тому числі фінансового). Тому не викликає сумніву, що час як тривалість є загальним атрибутивним системоутворюючим фактором [7]. Цей фактор розглядається в трьох аспектах: минуле, сьогодення та майбутнє, які є нерозривними за своєю сутністю, тому що становлять єдину просторово-часову характеристику будь-якої системи. Даний об'єктивний зв'язок вбачається в елементарному розрахунку майбутніх і нинішніх вартостей через процеси дисконтування й компаундингу, що реалізуються в інвестиційній діяльності будь-якого підприємства. А значення номінальної, балансової та ринкової вартостей акцій тільки підкреслює актуальність просторово-часової характеристики підприємства акціонерної форми господарювання як системи.

Внутрішні системоутворюючі фактори породжуються, як уточнює А. Авер'янов, окремими елементами, що поєднуються в систему, групами елементів або всією безліччю. Строго наукової класифікації внутрішніх системоутворюючих факторів поки не існує.

Диференціація елементів – найважливіший внутрішній фактор, що приводить до зміцнення й удосконалення системи. У процесі господарювання підприємств даний фактор реалізується через принцип диверсифікованості, що дає змогу шляхом розосередження вкладень за різними напрямками (негативна кореляція) формувати оптимальну, збалансовану за величиною ризику структуру інвестиційного портфеля.

«Добудування» системи до завершеності відображає фактор індукції. У зв'язку із цим А. Авер'янов наводить слова К. Маркса, який писав про капіталістичну суспільно-економічну формацію як про систему, що самодобудовується: «Сама эта органическая система как совокупное целое имеет свои предпосылки, и ее развитие в направлении целостности состоит именно в том, чтобы подчинить себе все элементы общества или создать из него еще недостающие ей органы» [7]. Індукційний фактор не тільки надає системоутворюючий вплив, але й спричиняє певну стабілізацію системи, забезпечуючи її єдність. Так, виробнича і політична структури в суспільстві приводять до збереження поєднаних елементів. Хоча жорсткий зв'язок одного типу може сприяти створенню, наприклад, різних суспільно-економічних формацій (виробництво залишається виробництвом за своєю формою, але капіталізм і соціалізм характеризуються різною системою виробничих відносин).

Дослідження дало змогу дійти висновку про те, що створення систем відбувається під впливом безлічі факторів, одні з яких виступають визначальними, інші – доповнюючими. Якщо акцентувати увагу на функціональних системах, до яких і належать підприємства акціонерної форми господарювання, то тут особливе значення мають системоутворюючі фактори, що сприяють підтримці різноманітних функціональних зв'язків: між акціонерним товариством і державою, між самими акціонерами, між акціонерами і працівниками підприємства тощо. Отже, об'єктивно виникає необхідність урахування й аналізу штучних системоутворюючих факторів, які створюються людиною і поділяються на зовнішні та внутрішні.

Під час розгляду будь-якої класифікації основним аргументом розподілу виступає критерій або ознака. Остання дає змогу розкрити зміст системи. «Содержание есть тождественность всех элементов и моментов целого с самим целым; это состав всех элементов объекта в их качественной определенности, взаимодействии, функционировании, единство его свойств, процессов, связей, противоречий и тенденций развития» [9, с. 230]. Із точки зору функціональності системи більш важливим є не саме поняття «зміст», а реальна форма його прояву.

В аспекті досліджуваної проблеми можна дійти висновку про те, що зміст питання розкривається процесом акціонування як особливою формою господарських взаємозв'язків, а підприємства акціонерної форми господарювання виступають, відповідно, конкретною формою його прояву.

Отже, система підприємств акціонерної форми господарювання – це економічна система, яка діє в рамках економічних відносин, що переплітаються в усьому своєму різноманітті з елементами фінансових, кредитних, банківської систем, а також характеризується динамікою (під впливом просторово-часового фактора), відкритістю (різносторонні відносини з усіма структурними елементами економічної системи) і виступає об'єктом управління [10].

Деякі автори вважають, що «поведенческий аспект системы корпоративного управления определяют системообразующие факторы», хоча водночас уточнюють, що «будучи параметрами развития системы», вони «не являются раз и навсегда заданными» [5, с. 116]. У даний час дослідники [1–3; 11–13] виділяють три основні моделі акціонування (табл. 1).

Таблиця 1

Моделі акціонування

Англосаксонська (А-А) «Модель W»	Континентальна «Модель В»	
<i>Загальна характеристика</i>		
<i>Розпорошена власність</i> Значна кількість індивідуальних акціонерів (середній клас); діє англосаксонська система загального права (прецедентне право) – панує «дух закону»; «народний капіталізм»	<i>Концентрація власності</i> Значна кількість акціонерів – фінансові інститути й нефінансові корпорації	
	Японська модель діє система права, аналогічна моделі «А-А»	Німецька модель діє романо-німецька система цивільного права – панує «буква закону»
<i>Специфічні риси</i>		
США – однорівнева система управління (де-факто рішення приймає рада директорів); Великобританія – однорівнева система управління (активний ринок поглинать)	Однорівнева система управління. Джерела корпоративної культури були закладені в часи «дзайбацу» (власність – «грошовий клан»), трансформовані в «кейрецу» (об'єднання різнопрофільних компаній, що утворюють універсальний багатогалузевий концерн)	Дворівнева система корпоративного управління: наглядова рада; виконавча рада (правління)

Аналіз системоутворюючих факторів діяльності підприємств акціонерної форми господарювання дав змогу дійти висновку про недоцільність категоричного розподілу понять «модель акціонування» і «модель корпоративного управління», тому що друге є очевидним наслідком тієї або іншої моделі акціонування. А інтерпретація «акціонування» як процесу перетворення державного підприємства на акціонерне товариство є цілком недоречною у зв'язку з тим, що в цьому разі відбувається просто трансформація організаційно-правової форми функціонування суб'єкта. Процес же акціонування – це більш глибоке економіко-правове явище, що має свою довгу історію становлення і розвитку.

Досить переконливим є трактування акціонування Л. Страховою та Г. Бутковською, які визначають його як організаційно-економічний і правовий механізм об'єднання фінансових і майнових засобів багатьох фізичних і юридичних осіб для створення об'єкта діяльності, метою якої є одержання доходів, що забезпечують задоволення інтересів акціонерів, а також постійний розвиток компанії [2]. Далі Л. Страхова обмежує дане визначення, трактуючи акціонування як організаційно-економічний і правовий механізм створення та функціонування особливої форми організацій – акціонерних товариств [4].

Таким чином, можна дійти висновку про те, що акціонування – це економічна категорія, яка виражає відносини, що виникають у зв'язку зі створенням і функціонуванням акціонерних товариств.

Отже, моделі акціонування – це породження історико-економічних і правових умов існування акціонерних товариств, які в результаті й створили певні характеристичні риси. У зв'язку з цим важко не погодитися з думкою Л. Страхової, яка, розкриваючи унікальність акціонування як органі-

заційно-економічного механізму, зазначає, що він відповідає вимогам загальних законів організації та економіки, розвивається, адаптується до мінливих умов і продовжує діяти, переходячи з однієї суспільної формації в іншу, з однієї стадії розвитку економіки в іншу [4].

Історичний характер моделей акціонування стає більш очевидним, якщо звернутися до дослідження І. Тарасова, який ще в 1878 р. досить повно описав чотири системи розвитку акціонерного законодавства, підкреслюючи правовий аспект даного механізму (табл. 2).

Зіставляючи ці системи, І. Тарасов робить критичні висновки стосовно кожної (табл. 3). Він доводить, що жодна із систем не вирішує всіх проблем акціонерних компаній і «не примеряє в себе умовий правильного, здорового розвитку акціонерного дела» [15, с. 135].

Остаточний висновок цього науковця підкреслює пріоритетність правової складової механізму акціонування, актуальність якої очевидна і сьогодні: «Законы пишутся для людей, а не для ангелов, т. е. законы разрабатываются для общества, в котором рядом с хорошими чертами есть и дурные; в отношении к этим-то дурным чертам акционерный закон и должен фактически доказать свое преобладание как факт торжества разума и порядка над безумием корысти и дерзости» [15, с. 133].

Різні підходи до класифікації системи корпоративного управління дають змогу зробити висновок про історико-економічну зумовленість кожної моделі, що підкреслює їх системоутворюючий характер.

Однак водночас очевидно, що всі ці розходження – це форма реалізації, а зміст один – наявність фіктивного капіталу через акції. Останні, виступаючи носіями права власності, визначають усю специфічність системи акціонування.

Таблиця 2

Характеристика систем акціонерного законодавства

Англо-американська «а-а»	Континентальна «к»	Концесійна «кц»	Явочна (нотаріальна) «я»
Система «а-а» належить до акціонерних компаній винятково з точки зору цивільного права як до товариства, члени якого несуть солідарну відповідальність і тому мають тільки іменні акції. Система «а-а» допускає відступ від цього принципу тільки у вигляді виключення виходячи з потреби часу	Система «к» розглядає акціонерні компанії як товариство з постійним капіталом, що визначає межу майнової відповідальності членів суспільства та розділений на іменні акції або безіменні. При цьому цілі таких компаній можуть бути комерційними або некомерційними	Система «кц» діяла на момент дослідження (1878 р.) у Росії, Австрії, Італії та полягала в попередньому розгляді всіх умов створення акціонерних компаній, тобто чи не суперечить проєктоване підприємство загальним умовам благоустрою, чи містить воно умови економічного успіху і повної заможності, чи не загрожує воно будь-яким стороннім, законним інтересам і чи відповідає воно становищу грошового ринку. Тільки уряд дає висновок, після чого затверджується (чи ні) дане товариство	Система «я» діяла на момент дослідження (1878 р.) в Англії, Німеччині, Франції, Бельгії та відкидала доцільність попереднього дозволу. Дана система базувалася на вимозі офіційної «реєстрації заснованих акціонерних компаній, статuti яких мають бути цілком узгоджені із загальними постановами законодавства щодо цього предмета

Складено за джерелом [14; 15]

Негативні риси систем акціонерного законодавства

Англо-американська «а-а»	Континентальна «к»	Концесійна «кц»	Явочна (нотаріальна) «я»
Система «а-а», не досягаючи цілком своєї мети, що полягає в огороженні як третіх осіб, так і самих акціонерів від небезпеки у зв'язку із застосуванням початку обмеженої відповідальності й у допущенні акцій на подавця, перешкоджає розвитку акціонерної справи	Система «к» «сприяє кількісному зростанню акціонерних компаній на шкоду внутрішньому їх змісту. У зв'язку з цим акціонерна справа хоча й дістає швидкого розвитку, призводить до результатів негативної властивості як для третіх осіб, так і для самих акціонерів та для держави	Система «кц» має два мінуси, це: 1) урядова опіка; 2) недоцільна взагалі. Шкідлива саме для акціонерних компаній у зв'язку з небезпечною спокуюю у сфері діяльності органів уряду, викликаючи зіткнення між свідомістю боргу й підкупамі	Система «я» дає найвищою мірою небажані результати, що виражається в надмірному засновництві й супроводжується банкрутствами, злочинною наживою на чужий рахунок, збіднінням середніх класів суспільства тощо

Складено за джерелом [14; 15]

Головним у змісті власності є присвоєння – це відчуження об'єкта власності суб'єктом від інших суб'єктів, здійснюване разом з економічними насильницькими й юридичними способами. Однак ще більш очевидними виступають елементи тріади власності – володіння, користування й розпорядження – в аспекті руху фіктивного капіталу, коли акція переходить від одних власників до інших, змінюючи не тільки суб'єкта присвоєння, але й повною мірою розкриваючи свій «нереальний» характер.

Отже, система акціонування, в якій центральною ланкою є підприємства акціонерної форми господарювання, виражає об'єктивно-суб'єктивні відносини, що виникають у зв'язку з емісією, розміщенням і переміщенням особливого, специфічного капіталу – акціонерного.

Рух даного капіталу в рамках англосаксонської системи відбувається досить демократично, тому що основними власниками компаній є приватні й інституціональні інвестори, які мають короткострокові цілі одержання доходу за рахунок курсової різниці. У зв'язку з цим фондовий ринок виступає основним «контролером» якості корпоративного управління. Привабливість такої системи базується на тому, що дійсними власниками найбільших корпорацій є мільйони акціонерів, які належать до середнього класу і для яких одержання фінансової (регулярної) віддачі – це основний стимул інвестування. І вже неважливо, що вони фактично не беруть участь у зборах акціонерів, а професійні менеджери стоять на захисті інтересів олігархічних сімейних династій [1]. Важливо, що є гарантії одержання додаткового доходу в майбутньому, тому що ризик його одержання розподілений на безліч власників власності, що робить вторинний ринок більш конкурентним, а отже, і більш дієздатним, маневреним. Проте економічні насильницькі та юридичні способи мають місце й у даній системі через операції поглинання, які більш властиві британському різновиду англосаксонської моделі.

Японська система акціонування також має однорівневу структуру, хоча є повною проти-

лежністю системи «а-а» і базується на двох принципах: соціальної згуртованості та взаємозалежності [16]. Дані принципи виражаються у двох аспектах: довічному працевлаштуванні в компанії та важливості досягнення внутрішнього консенсусу. Як уточнює головний менеджер компанії Mitsubishi Corporation Т. Омуро, в японських компаніях практикується так зване довічне наймання співробітників [12]. У зв'язку з цим мета співробітника в компанії – набуття досвіду та просування до ключових управлінських позицій. Другий аспект є наслідком першого: обмін інформації має інсайдерський характер. Рішення приймається без процедури буквального голосування, а на основі консенсусу, хоча формально обов'язки, відповідальність і права членів ради директорів закріплені законодавчо, як і в моделі «а-а».

У процесі дослідження встановлено, що японський менталітет, незважаючи на всі політичні й економічні умови після Другої світової війни, визначив збереження власності сімейних кланів, що існувала у формі фінансово-промислових конгломератів (дзайбацу), за допомогою трансформації останніх у фінансово-промислові групи «кейрецу», які сформувалися навколо потужних банків, що забезпечують фінансування всіх компаній групи. Висока концентрація акцій у руках середніх і великих акціонерів, перехресне володіння акціями між членами кейрецу, провідна роль банку – все це практично виключає варіант ворожого поглинання. Деякі автори характеризують японську модель акціонування як повністю закриту, засновану на банківському контролі та фінансуванні [3; 16].

Принцип закритості характерний і для німецької системи корпоративного управління, в якій провідні позиції також займає банк. Але на відміну від системи «а-а» та японської моделі німецька має дворівневу структуру. Наявність перехресного володіння акціями і центральне місце банків та страхових компаній є основними характерними рисами німецької системи.

Сімейна модель акціонування має одну яскраву відмінну рису – капітал концентрується та розподіляється за сімейними каналами, і, відповідно, контроль діяльності компаній повністю належить родині. Усі інші риси є наслідком цієї основної. Деякі автори критично ставляться до такого «сімейного бізнесу». Так, професор Р. Капелюшников стверджує, що чим нижче рівень економічного розвитку країни і чим гірше захищені в ній права власності, тим більше економічна влада багатих родин, але одразу уточнює превалювання сімейних династій в економіці таких країн, як Швеція (династія Валленбергів), Канада (династія Бронфманів), ПАР (династія Оппенгеймерів) та ін. [1]. Очевидно, що дані країни важко віднести до слабозвинутих.

Отже, причина переваги тієї або іншої системи акціонування полягає не стільки в рівні економічного розвитку держави, скільки в історико-політичних умовах, що визначили в результаті національні особливості тієї або іншої системи управління. І не випадково з 50 найбільших сучасних компаній Швеції, як відзначає Р. Капелюшников, 31 була створена до 1914 р., і немає жодної, створеної після 1970 р. Статистичні дані також указують на вагомий роль сімейної моделі у формуванні, наприклад, ВВП: від 45 до 75% ВВП промислово розвинутих країн припадає саме на частку сімейних фірм [16]. І це незважаючи на низьку прозорість бізнесу, недостатню увагу до прав міноритарних акціонерів і складність здійснення інвестицій у бізнес.

Зазначені недоліки характеризують не тільки сімейну, але й японську та німецьку моделі акціонування, розділяючи тим самим систему руху фіктивного капіталу на два полюси: англосаксонську модель і континентальну (табл. 1). Основним аргументом різнополярності виступає кругообіг акціонерного капіталу, характер якого породжується «концентрацією» (модель В) або «розпорошеністю» (модель W) капіталу.

Таким чином, можна дійти висновку про те, що сама модель акціонування дійсно виступає найпотужнішим системоутворюючим фактором для будь-якої акціонерної компанії. І якщо розглядати систему підприємства акціонерної форми господарювання (підприємство АФГ), то модель корпоративного управління – це зовнішній системоутворюючий фактор, що визначає специфіку переміщення потоків фіктивного капіталу та обумовлює необхідність виділення внутрішніх системоутворюючих факторів.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, у статті розкрито значущість постійного дослідження системоутворюючих факторів функціонування акціонерної форми господарювання промислових підприємств України з метою подальшого її розвитку.

Суспільний характер промислових підприємств акціонерної форми господарювання спричинив

необхідність визначення спрямованості системоутворюючих факторів їх функціонування. У зв'язку з цим зміст питання розкрито через акціонерну форму господарювання як особливу форму господарських взаємозв'язків, а суб'єкти акціонерної форми господарювання (товариства) виступають, відповідно, конкретними елементами її прояву. Система підприємств АФГ – це економічна система, що діє в рамках економічних відносин, які переплітаються в усьому своєму різноманітті з елементами фінансових, кредитних, банківської систем, а також характеризується динамікою (під впливом просторово-часового фактора), відкритістю (різносторонні відносини з усіма структурними елементами економічної системи) і виступає об'єктом управління.

Встановлено, що інтерпретація терміна «акціонування» як процесу перетворення державного підприємства на акціонерне товариство є цілком недоречною у зв'язку з тим, що в такому разі відбувається просто трансформація організаційно-правової форми функціонування суб'єкта, тобто акціонування – це більш глибоке економіко-правове явище. Визначено, що акціонування – це економічна категорія, що виражає відносини у зв'язку зі створенням і функціонуванням акціонерних товариств, а моделі акціонування – породження їх історико-економічних і правових умов існування, які в результаті створили характерні риси, що знайшли своє відображення в різних моделях корпоративного управління. Історико-економічна зумовленість різних моделей корпоративного управління підкреслює їх системоутворюючий характер, але водночас дає змогу розглядати всі розходження тільки як форму реалізації одного єдиного змісту – наявності фіктивного капіталу через акції. Останні, виступаючи носіями права власності, виражають усю специфічність системи «акціонування». Обґрунтовано, що переважання тієї або іншої системи акціонування полягає не стільки в рівні економічного розвитку держави, скільки в історико-політичних умовах, що створюють у підсумку національні особливості тієї або іншої системи корпоративного управління. Тобто модель корпоративного управління – це зовнішній системоутворюючий фактор, що розкриває специфіку переміщення потоків фіктивного капіталу і приводить до необхідності виділення внутрішніх системоутворюючих факторів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Капелюшников Р. Концентрация собственности и корпоративный ландшафт современной мировой экономики / Р. Капелюшников // Отечественные записки. – 2005. – № 1(21) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.strana-oz.ru/?article=1013&numid=22>.
2. Страхова Л.П. Акционирование химических предприятий в современных условиях / Л.П. Стра-

хова, Г.В. Бутковская // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 2. – С. 73–92.

3. Страхова Л.П. Корпоративные образования в современной экономике / Л.П. Страхова, А.Е. Барте-нев // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.cfin.ru/press/management/2000-6/03>.

4. Страхова Л.П. О методологии акционирования / Л.П. Страхова // Менеджмент в России и за рубежом. – 1999. – № 5. – С. 25–37.

5. Тараш Л.И. Управление акционерной собственностью: методологический поход : [монография] / Л.И. Тараш. – Донецк : НАН Украины ; Ин-т экономики пром-ти, 2008. – 440 с.

6. Анохин П.К. Философские аспекты теории функциональной системы. Принципиальные вопросы общей теории функциональных систем / П.К. Анохин // Избранные труды. – М. : Наука, 1978. – С. 49–106.

7. Аверьянов А.Н. Системное познание мира: методологические проблемы / А.Н. Аверьянов. – М. : Политиздат, 1985. – 263 с.

8. Агеян Т.А. Звезды и галактики. Метагалактика / Т.А. Агеян – М. : Наука, 1970. – 291 с.

9. Спиркин А.Г. Основы философии: [учебное пособие для вузов] / А.Г. Спиркин – М. : Политиздат, 1988. – 592 с.

10. Червова Л.Г. Фондовый рынок в условиях трансформации экономики / Л.Г. Червова, О.Ю. Белікова // Фінанси України. – 2001. – № 07(68). – С. 129–134.

11. Как деятельность менеджмента ограничена юридически. По книге Питера Друкера «Задачи менеджмента в XXI веке» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.class.ru/library1/articles/articles7.html>.

12. Сравнение российской, англо-саксонской и японской моделей корпоративного управления [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.nand.ru/press-center/events.php?ELEMENT_ID=452.

13. Романов Е.А. Российские биржевые слова и дела / А.Е. Романов // ЭКО. – 2001. – № 8. – С. 179–189.

14. Тарасов И.Т. Акционерные компании. Общие понятия и исторический очерк / И.Т. Тарасов // Сборник Государственных Знаний, Т.VI.. – М. : Тип. В. Безобразова и Комп., 1878. – 81 с.

15. Тарасов И.Т. Учение об акционерных компаниях / И.Т. Тарасов. – М. : Статут, 2000. – 660 с.

16. Дементьева А.Г. Модели корпоративного управления: опыт зарубежных стран и России / А.Г. Дементьева // Право и управление. XXI век. – 2008. – № 3(8). – С. 74–82 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://miu.mgimo.ru/social/188106/188159/index.phtml>.

ІННОВАЦІЙНА СТРАТЕГІЯ РЕКОНСТРУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ НАФТОГАЗОВОГО КОМПЛЕКСУ

INNOVATIVE STRATEGY FOR THE RECONSTRUCTION OF OIL AND GAS COMPANIES

Статтю присвячено аналізу організаційно-економічних та організаційно-технічних механізмів забезпечення інноваційної стратегії підприємств нафтогазового комплексу України. Визначено, що, розробляючи інноваційну стратегію реконструкції та модернізації підприємств нафтогазового комплексу, необхідно враховувати різні варіанти розвитку національної економіки, зовнішньоекономічної політики держави та сучасного потенціалу підприємств нафтогазового комплексу. Проаналізовано ознаки, за якими можна визначити перспективні рівні видобутку нафти в Україні.
Ключові слова: інноваційна стратегія, нафтогазовий комплекс, модернізація, реконструкція.

Статья посвящена анализу организационно-экономических и организационно-технических механизмов обеспечения инновационной стратегии предприятий нефтегазового комплекса Украины. Определено, что, разрабатывая инновационную стратегию реконструкции и модернизации предприятий нефтегазового комплекса, необходимо

учитывать различные варианты развития национальной экономики, внешнеэкономической политики государства и современного потенциала предприятий нефтегазового комплекса. Проанализированы признаки, по которым можно определить перспективные уровни добычи нефти в Украине.

Ключевые слова: инновационная стратегия, нефтегазовый комплекс, модернизация, реконструкция.

This article analyzes the organizational, economic and organizational and technical mechanisms to ensure the innovation strategy of enterprises of oil and gas complex of Ukraine. Determined that developing an innovative strategy for the reconstruction and modernization of oil and gas companies, it is necessary to consider various variants of development of the national economy, foreign policy and the modern potential of oil and gas companies. Analyzed the signs, which can determine prospective levels of oil production in Ukraine.

Key words: innovation strategy, oil and gas sector, modernization, reconstruction.

УДК 351.82:332.14

Бородін М.Ю.

аспірант

Міжнародний університет бізнесу і права

Постановка проблеми. Інноваційна стратегія – це актуальне питання для підприємств

нафтогазового комплексу України, особливо в сучасних економічних і геополітичних умовах.